

EEDER

Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

“Takvîm-i Vekâyi'den 1928 Yılına
Sürelî Yayınlar ve Edebiyat” Özel Sayısı

Aralık 2021

Atf/Citation: Özkan, Seçkin (2021). “Millî Kimliğin İnşa Sürecinde “Ocak” Mecmuası”, *Edebi Eleştiri Dergisi*, Takvîm-i Vekâyi'den 1928 Yılına Sürelî Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 430-447.

Seçkin ÖZKAN*

Millî Kimliğin İnşa Sürecinde “Ocak” Mecmuası**

Journal of “Ocak” In The Building Process of National Identity

ÖZ

Gazete ve mecmuanın kültür hayatımıza girmesi ile birlikte süreli yayınlar hem toplumsal değişimlerden etkilenen hem de toplumsal değişimleri etkileyen unsurlar olmuştur. Bu nedenle kültür tarihimiz hakkında yapılan araştırma ve tespitlerde süreli yayınlar temel kaynaklar arasında yer almıştır. Kültür tarihimizin önemli merhalelerinden biri de II. Meşrutiyet'in ilanıdır. II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası sansürün kalkmasıyla fikir cereyanlarının yansımaları da dönemin gazete ve mecmualarından takip etmekteyiz. Bu dönemin fikir cereyanlarından biri de Türkçülüktür. Türkçülük, Balkan Savaşları sonrası dönemin siyasi iktidarı İttihat ve Terakki'nin desteğiyle büyük bir ivme kazanmıştır. Ayrıca Türk Ocağı'nın Anadolu'da açtığı şubelerle taşrada da yayılma imkânı bulmuştur. Türkçülüğün hem İstanbul hem de taşrada hızla yayılmasında Türk Ocağı mecmualarının ise önemli katkıları olmuştur. Bu çalışmada 1917-1918 arasında yayımlanan Konya Türk Ocağı mecmuası *Ocak*'ın oluşum süreci ve millî kimlik inşa sürecine katkıları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İttihat ve Terakki, Türk Ocağı, Konya, *Ocak* Mecmuası.

ABSTRACT

With the introduction of newspapers and magazines into our cultural life, periodicals have become factors that both affect and affect social changes. For this reason, periodicals have been among the important sources in researches and determinations about our cultural history. One of the important stages of our cultural history is the proclamation of the Second Constitutional Monarchy. With the abolition of censorship after the declaration of the Second Constitutional Monarchy, we follow the reflections of the currents of ideas from the newspapers and magazines of the period. One of the currents of ideas of this period is Turkism. Turkism gained great momentum with the support of the Union and Progress, the political power of the post-Balkan Wars period. It also found the opportunity to spread in the countryside with the branches opened by the Türk Ocağı in Anatolia. Türk Ocağı journals also contributed significantly to the rapid spread of Turkism both in Istanbul and in the countryside. In this study, the formation process of Konya Türk Ocağı journal *Ocak* published between 1917-1918 and its contributions to the national identity construction process were determined.

Keywords: İttihat ve Terakki, Türk Ocağı, Konya, *Ocak* Journal.

*Arş Gör. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
seckin.ozkan@dpu.edu.tr ORCID: 0000-0001-8944-1264 **Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 06.11.2021 Kabul Tarihi: 15.12.2021 Yayın Tarihi: 30.12.2021
DOI: 10.31465/eeder.1019919

(Bu makale, yazar beyanına göre, TR DİZİN tarafından öngörülen “ETİK KURUL ONAYI” gerektirmemektedir.)

GİRİŞ

19. yüzyıl siyasi, iktisadi ve içtimai açıdan birçok değişimin yaşandığı bir dönem olmuştur. Meydana gelen bu değişimler, 19. yüzyılda geleneğe bağlı toplumlara değişmeye zorlarken, değişimin etkileri 20. yüzyıla hatta günümüze kadar devam etmiştir. Yaşanan değişimlerin toplumsal yansımaları ise hususiyetle basın üzerinden takip edilmiştir. Çünkü 19. yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla basın, dönemin siyasi terminolojisinde “dördüncü güç”¹ olmuştur. *The Times*’ın editörü John Thadeus Delane (1817-1879) basının işlevinden şöyle bahseder:

“Basın (gazetecilik), siyasetçiler karşısında eleştirel olmalıydı; iktidara karşı vatandaşın haklarını korumalıydı; toplumda tartışma için bir platform oluşturmalıydı.”(Akan ve Kocabaşoğlu, 2019: 1)

Delane’in basının işlevleri içerisinde saydığı “toplumda tartışma için platform oluşturma” özelliği sosyo-kültürel açıdan toplumsal dönüşümlerin gözlemlenmesinde gazete ve derginin önemi ifade eder. Nitekim kültür tarihimizdeki değişim ve dönüşümleri göz önünde bulundurduğumuzda yazın dünyamızda rol oynayan belli başlı dergilerin toplumumuzun bunalım ya da dönüşüm dönemlerinde ortaya çıktığını söyleyebiliriz (Oktay, 2001: 172). Tanzimat’ın ilanı sonrası yayımlanan ilk dergilerde, Batı zihniyet dünyasına girişin yansımaları takip edilebilmektedir. Örneğin, bu dönemin dergilerinde Batı’nın bilim ve tekniği, olanaklar ölçüsünde Osmanlı toplumuna tanıtılır. İslami nitelikteki “ilim” kavramından farklı olarak Batı fenleri, ya da çoğul haliyle “fünûn”, Osmanlı toplumunda geniş bir okuyucu kitlesi bulmuştur. *Mecmua-i Fünûn*, *Rehber-i Fünûn*, *Servet-i Fünûn*, *Hazine-i Fünûn* gibi dergiler değişen ilginin yazın dünyasındaki ürünleridir (Toprak, 1984: 13). Bu dönemde *Servet-i Fünûn* dergisinin sık sık sansüre uğramasının nedeni de budur. Çünkü *Servet-i Fünûn* dergisi sadece Edebiyat-ı Cedide’nin hislerini ve düşüncelerini yansıtmakla kalmayıp aynı zamanda “dönemin bazı aydınlarının, yazarlarının topluma bakış, toplumu kavrayış açılarından da değişimini yansıtmaktadır” (Oktay, 2001: 172).

19. yüzyıla kadar yenileşme hareketleri devleti eski kudretli günlerine döndürme girişimleri şeklinde belirmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren artık eskinin ihyası değil yeninin inşası süreci başlamıştır. Bundan dolayı 1856-1876 tarihleri arası zihniyet dünyasındaki değişimin hız kazandığı ve sistematik hâle geldiği bir dönemdir. Hem idari hem hukuki hem de içtimai alanlarda yaşanan bu değişimler ile yeni bir Türk kimliği oluşmuştur (Karpat, 2008: 26). Tanzimat’tan itibaren artan iktisadi faaliyetler ve sosyal yapı değişimleri ise hızını daha da arttırmıştır. Yaşanan sosyo-ekonomik değişimler Osmanlıda yeni orta sınıfın doğuşuna sebep olmuştur. Müslüman kesim ekseriyetle tarım alanında yer alırken gayrimüslimler ticaret ve modern mesleklerde yer almaktadır (Karpat, 2008: 27). Bu ekonomik yapı ümmet toplumundan millet toplumuna geçiş sürecinin ilk belirtileridir. Çünkü gayrimüslimlerin elde ettiği bu ekonomik üstünlük daha sonra beraberinde hukuki ve idari imtiyazları getirecektir. Akabinde ise gayrimüslim azınlıkların milletleşme süreci başlayacaktır. Hem maddi hem de manevi alanlarda meydana gelen bu değişimler Osmanlılık fikrinin birlik ve beraberliğin tesisi noktasında inandırıcılığını yitirmesine sebep olurken diğer taraftan Türkçülüğe ivme kazandırmıştır. Öyle ki II. Meşrutiyet öncesi kültürel temelleri atılan Türkçülük, iç ve dış gelişmelerle birlikte siyasi bir çehre kazanarak II. Meşrutiyet döneminin en önemli fikir akımlarından biri haline gelmiştir. 1908 seçimleri sonrası ortaya çıkan parlamentodaki azınlıkların etnik kimlik temelli siyaset anlayışı Türkçülüğün siyasi zeminde yer bulmasında etkili olmuştur. Etnik unsurlar için artık Osmanlılık

¹ “18. yüzyılın ortalarında siyaset kuramcısı, yazar ve Avam Kamarası üyesi Edmund Burke (1729-1797) bu terimi basınla özdeşleştirdi. Ona göre Parlamento’da üç güç vardı: Kilise, Lordlar ve Avam. Ama basın locasındaki dördüncü güç, bunların hepsinden daha güçlüydü. Bu klişeyi Thomas Carlyle (1795-1881) ve Thomas Babington Macaulay (1800-1859) gibi tarihçiler yaygınlaştırdılar. Basının “dördüncü güç” olduğu görüşü 1850’lerde kabul gördü ve günümüze kadar varlığını sürdürdü” (Akan ve Kocabaşoğlu, 2019: 1).

birleştirici bir kavram olarak karşılanmamaktadır. Özellikle parlamentodaki Rum ve Ermeni temsilciler, ülke içerisinde kaos ve anarşi ortamı yaratmak için meclisin çalışmalarını engellemeye çalışmışlardır. Rum ve Ermeni temsilcilerin ülkenin doğu bölgesiyle ilgili emellerini gerçekleştirmek için yaptıkları çalışmaların benzerlerini ise Balkanlarda; Bulgarlar, Yunanlılar, Sırp, Arnavutlar yapmıştır. Bulgarlar, II. Meşrutiyet'in ilanı ile çetecilik faaliyetlerine hız verirken Arnavutlar ise 1912'de bağımsızlıklarını ilan etmiştir (Sarınay, 1994: 86).

Yaşanan bu gelişmeler sonucunda, yönetimi elinde bulunduran İttihat ve Terakki Fırkası ülkede her ne kadar Osmanlılığı ve İslam'ı birleştirici unsur olarak şeklen korumuş olsa da ileriye dönük Türk milliyetçiliğini siyasi bir rehber olarak seçmiştir (Karpaz, 2008: 30). Bu siyasi seçimde Balkan Savaşları sonucunda Osmanlı'nın Rumeli'yi kaybetmesi, binlerce Türk'ün göçe ve katliama maruz kalması da etkili olmuştur. Çünkü bu olaylar Türkler için bir siyasi ve sosyal sarsıntı yaratmıştır. Nitekim 1908 sonrasındaki *Bilgi Mecmuası*, *Genç Kalemler*, *Halka Doğru*, *Türk Sözü*, *Millî Tettebbûlar Mecmuası*, *Yeni Mecmua*... gibi Türkçü yayınlar İttihat ve Terakki Fırkası döneminin önemli yazarlarını çevresinde toplamıştır. Bu dönemdeki dernekler ve dergiler Cumhuriyetin ilanından sonra kurulan Halkevleri ile Halkevi dergilerine benzemektedir. Nasıl ki Halkevi dergileri dönemin düşünür ve yazarlarını bünyesinde toplayarak Cumhuriyet ideolojisine uygun bir nesil yetiştirme gayesi gütmüş ise *Bilgi Mecmuası*, *Genç Kalemler*, *Halka Doğru*, *Türk Sözü*, *Millî Tettebbûlar Mecmuası*, *Yeni Mecmua* gibi dergiler de yeni bir millî kimlik inşası sürecine katkıda bulunmuşlardır. Bu dergilerde II. Meşrutiyet sonrası süreçte devletin nasıl kurtarılacağı fikri tartışılmış ve millet olma yolunda dilin önemi üzerinde durulmuştur:

“...Türkçeyi mihver alan yazı faaliyetlerini en kalın çizgileriyle iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan biri “milliyetçi”, diğeri “halkçı” anlayıştır. Milliyetçi anlayış bir yazı dili etrafında birleşmeyi, sosyolojik anlamda millet olmanın temeli kabul ederek Uzakdoğu'dan Orta Avrupa'ya kadar yayılan geniş coğrafyadaki Türklüğü, İstanbul Türkçesiyle kültürel bütünleşmeye götürmenin yollarını aramıştır. Mantığı ve varlık sebebi gereği, zamanla siyasî bir fon üzerinde şekillenen bu anlayışı “Türkçü” sıfatıyla anıyoruz. Diğer yandan sadece, geniş halk topluluklarına kolayca ulaşmanın yolunu halkın konuştuğu Türkçe ile yazmakla gören başka bir anlayış daha vardır ki bunu da “sade Türkçecilik” diye adlandırabiliriz. Bu halkçı anlayıştaki Türkçecilik gayretlerinin daha önceki devrelerin Türkçecilik anlayışından farklı bir yanı yoktur” (Polat, 2011: 52).

Bu dönemde kurulan dernekler de Türklük bilincinin yerleşmesinde ve Türkçenin sadeleşmesinde önemli hizmetlere sahiptir. Dönemin önemli dernekleri arasında Türk Derneği, Türk Bilgi Derneği, Türk Yurdu Cemiyeti ve Türk Ocağı... gibi kuruluşlar yer almaktadır. 1908'de kurulan Türk Derneği'nin amacı Türk milletinin geçirdiği tarihî ve kültürel safhaları incelemektir. Bu yüzden Türk Derneği kendine inceleme alanı olarak tarih, dil, halk edebiyatı, divan edebiyatı, etnografya, sosyoloji, coğrafya gibi disiplinleri belirlemiştir (Gürsoy, 2008: 210). 1913'te kurulan Türk Bilgi Derneği daha çok akademik seviyede çalışma sergilerken amacını “Türklüğe faydalı olacak hareketleri teşci ve tahkik etmek” olarak belirlemiştir (Öksüz, 1995: 154). 1912'de kurulan Türk Ocağı ise II. Meşrutiyet sonrası kurulan Türk Derneği ve Türk Yurdu gibi milliyetçi derneklerin görüşlerini benimseyen bir dernektir. Nitekim Türk Derneği yerini bir süre sonra Türk Yurdu'na, Türk Yurdu ise Türk Ocağı'na bırakmıştır. Resmî olarak 25 Mart 1912'de kurulan Türk Ocağı, ilk sayısı 24 Kasım 1911'de yayımlanan Türk Yurdu dergisini kendi yayın organı olarak benimseyip devam ettirmiştir. Türk Ocakları'nın gayesi “Türklerin millî terbiyesi ile ilmî, içtimaî ve iktisadî seviyelerinin yükseltilmesi ve Türk dilinin geliştirilmesidir” (Akyüz, 1986: 204).

Türk Ocağı dönemin siyasi ve kültürel ortamında oldukça önemli bir dernektir. Burada üzerinde durulması gereken konu Türk Ocağı ve onunla birlikte olarak Türk Yurdu dergisinin dönemin iktidar partisi İttihat ve Terakki Fırkası ile olan ilişkisidir. Türk Ocakları ile İttihat ve Terakki Fırkası arasındaki ilişkiler konusunda iki temel görüş vardır.

Bu görüşlerden ilki Karpat’ın görüşüdür. Karpat’a göre Türk Ocağı, İttihat ve Terakki Fırkası’nın ideolojik alanda rehberliğini yapmaktadır. İttihat ve Terakki Fırkası’nın desteği sayesinde büyük şehirlerde şube açmıştır (Karpat, 1963: 56). Tunaya, 1913-1914 arasında yapılan bir ankette dönemin valileri ve mutasarrıflarının verdiği cevaplarda Türk Ocağı’nın Türk Gücü ile beraber İttihat ve Terakki lokallerinde çalıştığı ve yönetim kurullarında İttihatçıların olduğu şeklinde bilgiler vermektedir (Sarınay, 1994: 140). Benzer şekilde Fethi Okyar da Türk Ocaklarını İttihat ve Terakki Fırkası’nın kurduğunu ifade eder (Okyar, 1980: 23).

Bu konudaki ikinci görüş ise Türk Ocakları’nın İttihat ve Terakki Fırkası ile arasına mesafe koymaya gayret ettiğiidir. Türk Ocaklıların çoğunluğu İttihat ve Terakki Fırkası üyesi olsa da Türk Ocağı, tüm siyasi tartışma ve söylemlerin üstünde bir kültür derneği konumundadır. Kâzım Nami Duru, Türk Ocağı’nın sahip olduğu bu hüviyeti şöyle izah eder:

“...Biz genç İttihatçıların çoğu Türk Ocağını baba ocağından dahi yüksek tutuyor, orada parti ayrılığını çok uzakta tutarak el ele gönül gönüle birleşiyorduk. Bundan dolayı Ocakta siyaset yapmıyor, yapmak isteyenleri içimizde tutmamağa çalışıyorduk” (Duru, 1955: 839).

Ayrıca Türk Ocağı’nın esaslarının tespit edildiği 20 Haziran 1911 tarihli toplantıya ve 1913’te basılan Türk Ocağı tüzüğüne göre derneğin “Asla politikaya karışmayacağı ve siyasî partilere hizmet etmeyeceği” bildirilmiştir (Akyüz, 1986: 202).

Bütün bu değerlendirmeler ışığında İttihat ve Terakki Fırkası’nın Türk Ocağı’na ilgi gösterdiği görünmektedir. Özellikle Balkan Savaşları sonrasında İttihat ve Terakki Fırkası’nın Türkçülüğü benimsemeye başlamasıyla birlikte Türk Ocağı’na yönelik ilgisi ve maddi yardımları daha da artmıştır. Bu da Türk Ocağı ile İttihat ve Terakki Fırkası arasındaki bağı güçlendirmiştir. Fakat Türk Ocaklarının tamamen İttihat ve Terakki Fırkası’nın kontrolüne girmediği, yönetim açısından özerkliğini muhafaza ettiği görülmektedir (Sarınay, 1994: 143). Öyle ki İttihatçılar 1918 kongresinde Türk Ocağı’na Ziya Gökalp’i başkan seçtirip derneği tamamen kontrol altına almak istemiştir. Lâkin Ziya Gökalp, diğer başkan adayı Hamdullah Suphi karşısında ancak 7 oy alabilmiştir (Akifoğlu, 1942: 183).

Gökalp, Türk Ocağı’na başkan olamamışsa da derneğin güçlenmesinde önemli katkıları olmuştur. Özellikle Selanik’teki Genç Kalemler hareketinin mensupları, Ziya Gökalp ile birlikte İstanbul’a gelerek Türk Ocağı camiasına katılmışlar ve derneğin fikrî açıdan güç kazanmasını sağlamışlardır (Sarınay, 1994: 133-134). Fikrî ve kültürel olarak güçlenen Türk Ocağı, konferanslar, konserler ve temsiller ile geniş bir kitleye ulaşmıştır. I. Dünya Savaşı’nın başlamasına yakın ise İstanbul Türk Ocağı’nın üye sayısı ziyadesiyle artmıştır. Hatta İstanbul dışında da şubeler açmaya başlayan Türk Ocağı; Adana, Bakü, Bursa, Giresun, İzmir, Konya, Ödemiş, Salihli, Üsküdar, Mihalçık, Sivrihisar, Ankara, Elazığ, Gaziantep, Erzurum, Karahisâr-ı Sâhib gibi ülkenin çeşitli yerlerinde şubeler açmıştır (Sarınay, 1994: 135). Türk Ocağı şubelerinin açıldığı yerler arasındaki Konya, dönemin önemli kültür merkezlerinden biridir. Özellikle II. Meşrutiyet’in ilanı sonrası basın hayatında yaşanan özgürlük ortamı ve iktidar desteği ile Konya’da kültürel ortam gelişmiştir.

1. II. Meşrutiyet Sonrası Konya’da Kültürel Hayata Yön Veren Kurumlar

II. Meşrutiyet’in ilanı sonrası 1908-1918 arası döneme damgasını vuran İttihat ve Terakki Fırkası ülke çapında da teşkilatlanma çalışmalarına hız vermiştir. Nitekim İttihat ve Terakki Fırkası bünyesinde açılan kulüpler, siyasi iktidarın toplum içindeki sosyo-kültürel yardımlaşma alanlarında çalıştırdığı birimlerdir (Tunaya, 2000: 253). Bu kulüpler, 1932 yılında Cumhuriyet Halk Partisi’nin açtığı halkevlerine benzemekle birlikte, onlardan daha canlı ve etkili kurumlardır (Akşin, 1998: 341-342).

Anadolu’nun çeşitli yerlerinde açılan bu kulüplerden bir tanesi de Konya’da faaliyete geçer. 1909’un Nisan ayında açılan kulüp daha sonra Beyşehir, Seydişehir, Akşehir, Ereğli,

Maden, Bozkır gibi Konya'nın ilçelerinde şubeler açarak genişlemiştir. Konya, merkez kulübü ve ilçedeki kulüpler, konferanslar düzenleyerek halkın bilgi ve kültür seviyesini yükseltmeyi amaçlamıştır (Aydın, 2008: 27).

Konya merkez kulübünün 1909 yılında kurulmasından sonra 1915'te Konya Türk Ocağı faaliyete geçmiştir. I. Dünya Savaşı eşliğinde açılan Konya Türk Ocağı'nın İttihat Terakki ile yakın bağı vardır. İttihat ve Terakki Fırkası'nın Konya merkez kulübü binasında faaliyet gösteren derneğin kurucusu Ahmet Necati, Genel Sekreteri Mithat Şakir'dir. Türk Ocağı'nın 8 Kasım 1917'de yayım hayatına başlayan *Ocak* mecmuasının Yazı İşleri Müdürü ise Namdar Rahmi [Karatay]'dır. Konya Türk Ocağı'nın kurucusu Ahmet Necati, derneğin kuruluşunu şu şekilde anlatır:

“Türklük ve mefkûre uğrunda birleşmiş aydın arkadaşlarla bir araya geldik. O zaman için milliyet uğrunda açılmış bir bayrak olan (Türk Ocağı) çatısı altına girmek istiyorduk. Bir hayli toplantılardan sonra (Ocağı) teşkile muvaffak olduk. Aman Allah'ım; o günkü imanlı sevinci ömrümde hiçbir şeyde görmedim. Gençlik kudretiyle, mefkûre nuruyla derhal faaliyete geçtik. Sık sık içtimalar yapıyor, fikirler teati ediyorduk. Ocaklılar heyecan ve iman dolu bir sürü Konya gençleri idi. Artık asil ve necip milletimize içten kaynaklı gelen sonsuz bir enerji ve büyük bir saygı ile çalışmaya hız verdik. Gönlümüz, taşımakta olduğu temiz gayenin halkta da tahakkuku için nurlu ve şuurulu ceht ve gayretle doluyordu ” (Atalay, 1948: 12).

Konya Türk Ocağı'nın İttihat ve Terakki Fırkası bünyesindeki kulüp çatısı altında faaliyete başlaması doğal olarak İttihat ve Terakki Fırkası'nın himayesi altına girmesine sebep olmuştur. İttihat ve Terakki Fırkası'nın atamış olduğu Vali Muammer Bey'in de Konya'ya gelmesiyle *Ocak* mecmuası, milliyetçiliği bilimsel temelde işleyen bir yayım haline gelmiştir (Aydın, 2008: 75). II. Meşrutiyet sonrasında Konya'daki genç yazarların çıkarmış olduğu dergiler de *Ocak* mecmuasına katkıda bulunarak *Ocak* mecmuası yazarlarının yetişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

2. “Ocak” Mecmuası Öncesi Konya'daki Dergiler

II. Meşrutiyet'in ilanı ile yaşanan değişimler devletin bütün aygıtlarını etkilemiştir. Bu yüzden ki “II. Meşrutiyet'in ilanı Türklüğün hayatında İslamiyet'in kabulünden sonra en önemli gelişmedir” (Polat, 2002: 9). Yaşanan değişimlerden biri de basın alanında olmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte çok partili hayatın başlangıcı çok sesliliği sağlamış bu da basın organlarının çeşitlilik ve sayı bakımından zenginleşmesini beraberinde getirmiştir. Özellikle “II. Meşrutiyet, resmîyet kazanır kazanmaz toplanan gazeteciler, bir fiilî durum yaratarak, gazetelerin sansürüne izin vermeme kararı aldılar” (Polat, 2002: 9). Alınan bu karar neticesinde süreli yayımlarda büyük bir artış yaşanmıştır. Öyle ki 1908-1909 arasında en az 353 dergi ve gazete yayımlanmıştır (Doğan, 1977: 322).

Taşrada da II. Meşrutiyet sonrası basın hayatındaki özgürlük ortamıyla birlikte dergi ve gazete sayılarında artış gerçekleşmiştir. Taşradaki önemli merkezlerden biri olan Konya'da da dergicilik II. Meşrutiyet ile başlamıştır. II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in ilanına kadar olan 1908-1923 arası dönemde sekiz dergi yayım hayatına başlamıştır. Bunlar; *Bârikâ* (1908-1912), *Ufk-ı Âtî* (1911), *Şahâb* (1912-1913), *Rehber* (1913), *Ocak* (1917-1918), *Öksüz Yurtları* (1917), *Hak Yolu* (1919)'dur (Arabacı vd., 2009: 331). *Bârikâ* adlı dergiden önce *Gonca* adında aylık edebî fikir dergisinin yayımlandığından bahsedilir (Önder, 1949: 46-48). *Ocak* mecmuası öncesinde yayımlanan dergiler arasında *Ufk-ı Âtî*'nin ayrı bir önemi vardır. Küçük çaplı bir dergi olan *Ufk-ı Âtî* kendisinden sonra gelecek olan *Şahâb*, *Ocak*, *Yeni Fikir* dergilerinin yayımlanma zeminini hazırlamıştır. Nitekim *Ufk-ı Âtî*'nin yayımlanmasında katkıda bulunan genç yazarlar daha sonra *Şahâb*, *Ocak* hatta Cumhuriyet sonrası yayımlanan *Yeni Fikir* dergilerinde görev almıştır. 17 Mart 1911'de yayımlanmaya başlayan *Ufk-ı Âtî* “edebî, felsefî, fennî, ahlakî, tarihî risâle-i mevkutedir” şeklinde takdim edilmiştir (Özcan vd., 2016: 9). Dergi kapağında ise “Genç Kalemler'in ma'kes-i efkârî” kaydı yer almaktadır. Bu kayıta yer alan “Genç Kalemler” ifadesi dönem itibarıyla

“Genç Kalemler” hareketi ile karıştırılmaktadır.² Fakat *Ufk-ı Âtî*’nin yayımlandığı tarih olan 17 Mart 1911’de *Genç Kalemler* henüz yayım hayatına başlamamıştır.³ Bu ifade Konya’daki idadi (lise) öğrencisi genç yazarları karşılamaktadır ki “birkaçının ifadelerinden yola çıkarak şöyle diyebiliriz: Muzaffer Hamit, Hulki Âmil, Necdet Niyazi dördüncü sınıfta olduklarını bildirmişlerdir. Fikret Vahdî ile Tevfik Cevdet daha üst sınıfta yani altıncı sınıfta öğrencidirler, bunlar herhalde okulun kıdemli öğrencilerinden olmalıdırlar” (Özcan vd., 2016: 13). Ayrıca dergide yayımlanan edebî metinler incelendiğinde yazarların Servet-i Fünûn tesiri altında olduğu görülmektedir. *Ufk-ı Âtî* yayımlandığında henüz idadide öğrenci olan ve *Ocak* mecmuası Yazı İşleri Müdürü Namdar Rahmi *Ufk-ı Âtî* ile ilgili şu açıklamayı yapar:

“Orada, daha idadide iken çıkardıkları *Ufk-ı Âtî* adlı mecmuada gördüğüm “Mudhike-i Nisaiyet” başlıklı yazısıyla dikkatimi çekmiş olan Naci Fikret’le arkadaş olmuştuk. Bunlar idadide bizden bir sınıf yukarıda idiler. Meğer bu genç, benim yazılarından tanıdığımdan çok derin, hudutsuz bir umman imiş. Ona olan hayranlığım gün geçtikçe artıyordu. Bu hayranlığım onun ölümüne kadar artarak sürdü. Bir de bizden bir sınıf aşağı Ali Ragıp vardı ki, şiir alanından bir harika idi, yalnız o divan edebiyatının şaheser örneklerini veriyordu. Bu iki arkadaş bana iki kanat olmuşlardı. Ben o vakte kadar Edebiyat-i Cedide ile meşgul olmuştum, bilhassa Fikret’in hayranı idim ve yazılarımda hep Fikret’in tesirleri vardı. Ragıp bana divan edebiyatı zevkini tattırdı, ben de ondan geri kalmamak için gazeller, mesneviler yazıyor, ona nazireler yapıyordum. Fakat o benim için en büyük üstattı, bugün hâlâ hayranı olduğum eserleri vardır” (Karatay, 1954: 9-10).

17 Mart 1912’de yayım hayatına başlayan *Şahâb* ise II. Meşrutiyet sonrası Konya’da çıkan üçüncü dergidir. Kendini “ edebî, fikrî, felsefî, içtima’î, fennî risale-i mahiyededir” şeklinde nitelendiren dergiyi çıkaranlar *Ufk-ı Âtî*’de olduğu gibi Konyalı gençlerdir: Muzaffer Hâmid, Namdar Şahâb, Cevdet Tahir, Naci Fikret, Mehmet Muhlis, Cemil Sena (Özcan vd., 2016: 13). *Şahâb* mecmuası Selanik’te başlayan Yeni Lisan hareketinin Konya’daki kültür çevreleri tarafından yakından takip edildiğini gösteren önemli bir örnektir. Mecmuada Yeni Lisan üzerine dil tartışmaları yer almakla birlikte Yeni Lisan’a atıf yapılarak yazılan şiirler de vardır. Örneğin: *Çalışma İhtiyacı* isimli şiire “Yeni Lisân’da İlk Şû’le” ve *Kurbağalı Çeşme* şiirine ise “Yeni Lisân’la” notu düşülür. *Ocak* mecmuası öncesi yayımlanan *Ufk-ı Âtî* ve *Şahâb* dergilerinin önemi ise *Ocak* mecmuasının yazar kadrosunun oluşmasına ve bu yazarların tecrübe kazanmasına katkı sağlamalarıdır. Ayrıca bu mecmualar İstanbul’da etkin olan edebî hareketlerin taşrada takip edilebilmesine imkân sağlamıştır. Örneğin; *Ufk-ı Âtî* mecmuasında Servet-i Fünûn tesiri görülürken *Şahâb* mecmuasında Yeni Lisan hareketinin etkisi görülür. Bu nedenle *Ocak* mecmuasının yayımlanmasından önce *Şahâb* mecmuasında yer alan edebî ve fikrî tartışmalar millî hassasiyetin uyanmasında etkili olmuştur.

3. “Ocak” Mecmuası ve Millî Kimliğin İnşası

Ocak, 8 Teşrin-i Sâni 1333/8 Kasım 1917’de “Her on günde bir Konya Türk Ocağı tarafından çıkarılır ilmî, edebî, fennî risaledir” kaydıyla yayımlanmaya başlamıştır. Namdar Rahmi [Karatay]’ın yazı işleri müdürü olduğu mecmuanın idarehanesi Konya Türk Ocağı’dır. Derginin basıldığı yer ise Babalık matbaasıdır. Türk Sözü (Babalık)⁴, *Ocak* mecmuasının yayımlanmasından bir gün önce “vatanî vazifeler yolunda birleşmiş olan Konya gençleri”nin Türk Ocağı adına dergi çıkardığının haberini vermiştir (Arabacı vd., 2009: 361). Mecmuanın yazar kadrosunda şu isimler yer alır: Ahmet Necati, Namdar Rahmi, Mehmet Muhlis, Edip Raşit,

²Mecmuanın her sayısının iç kapağında bulunan “Genç Kalemler’in makes-i efkârıdır” (Genç Kalemler’in fikirlerinin yansıması) klişesinden anladığımızı göre kendilerine *Genç Kalemler* dergisini öncü seçmiş ve onun izinden gitmeyi amaç edinmişlerdir (Bodur, 2015: 163).

³Bugünkü yazı dilimizin anahtarı olan ilk “Yeni Lisan” yazısının yayımlandığı *Genç Kalemler* dergisi, II. cilt, 1. sayı’nın yayım tarihi, kesinlikle 8 Nisan 1327 yani 21 Nisan 1911’dir (Polat, 2020: 23).

⁴1910’da yayım hayatına başlayan “Babalık” gazetesi Konya Valisi Muammer Bey’in teşvik ve tavsiyesi üzerine “Türk Sözü” adını almıştır. Vali Muammer Bey’in Sivas’a tayini sonrası gazete tekrar eski adı olan “Babalık” ı almıştır (Turgut, 2010: ii).

İsmail Zühtü, Süleyman Necati, Naim Hazım (Onat), Mümtaz Bahri (Koru), Mithat Şakir, Besim Atalay, Hamdizade Abdülkadir, Ahmet Nushi (Katırcıoğlu), Niğde Dar-ü'l Muallimini Müdür Muavini Mustafa Reşit, Namdar Rahmi'nin kardeşi Sadrettin Rahmi (Karatay), Edip Fazıl Ethem Yalvaç, Ermenekli Sırrı Mustafa, Mevlana Dergâhı Postnişini Veled Çelebi (Özbudak), Konya Dar-ü'l Muallimini Tabii İlimler ve Ziraat Öğretmeni Muallimi Mehmet Nuri, Mahmut Nedim (Güntel), Sandıkçızade Ahmet Hilmi, Ali Ragıp, H. Ragıp, Gökhan. (Aydın, 2008: 81). *Ocak* mecmuası yazarlarından Mithat Şakir, Celalettin Kışmır'e gönderdiği mektupta Namdar Rahmi'den ve *Ocak* mecmuası vasıtasıyla Konya Türk Ocağı'nın yarattığı kültürel ortamdan şöyle bahseder:

“Türk Ocağı'nın çatısı altında rahmetli Namdar Rahmi'nin etrafında toplanmıştık. En gençleri olarak yaşça ben ve benim gibi birkaç kişi daha vardı. Biz, birer amatördük; fakat Namdar Rahmi, Naim Hazım Bey'le, yazı, fikir ve edebiyat alanında bir hayli yol almışlardı. Onlar bizleri teşvik ederler, yazdıklarımızı beğenir, ilerimiz için ümit verici bulurlardı. Türk Sözü'nde, Ocak dergisinde yazdıklarımı baskıya vermeden önce rahmetli Namdar'a okurdum. O şakrak zekâsı ve neşe dolu bakışlarıyla dinler ve beni öperdi... Türk Ocağı bizim o günlerde çalışma saatleri dışında birleştiğimiz yerd. Sanki Konya'yı aydınlatıyoruz sanırdık kendimizi. Konferansları, müsamereleri, Milli Kitaplık'ın kuruluşu... Bizleri heyecandan heyecana, zevkten zevke sürüklerdi” (Aydın, 2008: 81).

Ocak mecmuasının ilk sayısında yer alan “Teşekkür” yazısında dönemin Konya Valisi Muammer Bey'e özel bir yer ayrılmıştır. Bu yazıda mecmuanın yayım hayatına başlamasında devlet otoritesinin teşviki ziyadesiyle etkilidir:

“Ocak, hayatını pek yüksek bir mevkiiden alıyor. Mecmuamızın ilk sayısını, muhitimizde hakikî bir ilim ve irfan inkılabı açmak için gençliği himayet-i cenahına alarak maddî ve manevî kıymetler teşvik ve muanevetlerini ibzal buyuran irfan gençliğinin büyük ve şefik atası, muhterem valimiz Muammer Beyefendi Hazretlerine hârr ü samimî teşekkürlerini takdim ile başlamayı borç bilir” ([İsimsiz], 1917: 1).

“Teşekkür” yazısının hemen altında ise Ahmet Necati'nin “Maksat ve Meslek” başlıklı yazısı yer alır. Yazıda mecmuanın amacı ve yayım politikası hakkında şu bilgiler verilir:

“Ocak, Zerdüş'tün ateşgedesi değil, içinde saf ve samimî milliyet ateşi yanan Türk kalplerinin Ocağıdır. Bununla beraber bu ocakta zulmetle, cehaletle, taassupla, içtimâî felaketlerimizin bütün amilleriyle harp edecek, Anadolu'nun mazlum ve masum ufkunu tenvire uğraşacaktır.

Bundan başka memleketimizde her gün kullandığımız, fikirlerimizin, hislerimizin ince ve nükteli medlûllerini ifade ettiğimiz hâlde kamsulara geçmeyerek tedvin olunmayan birçok kelimeleri, diğer lisanlarda örneği bulunmayan bedî ve manidar atasözlerini ve milli oyunları toplayıp peyderpey neşredecektir.

Bugün henüz zayıf ve kuvvetsiz şulelerini Konya'nın gölgeli muhitine serpen mecmuamız büyük valimizin, yüksek himmetleri, samimî teşvikleri ve erbab-ı fikir ve kalemimizin yardımıyla yakın zamanda Anadolu hayatının yegâne vasıta-i tenvir olacağını ümit ederiz” (Ahmet Necati, 1917: 1).

“Maksat ve Meslek” başlıklı yazıda ilk dikkati çeken husus mecmuanın nüfuz alanı olarak sadece Konya vilayeti ile sınırlı kalmayarak “Anadolu'nun mazlum ve masum ufkunu tenvir” etmek olarak belirlemesidir. Bu yüzden mecmuadaki dil ve folklor üzerine çalışmaların gayesi Anadolu'nun sahip olduğu kültürel zenginlikleri ortaya çıkarmaktır. Nitekim mecmuanın ilerleyen sayılarında şiir, hikâye gibi edebî yazılara nispeten dil ve folklor çalışmaları mecmuada daha fazla yer almaktadır. Bunda da en büyük etken mecmuanın Türk Ocağı yayımı olmasıdır. Çünkü asıl maksadı “İslâm kavimlerinin başlıca mühimi olan Türklerin millî terbiye ve ilmî sosyal, iktisadî seviyelerinin ilerleme ve yükselmeleriyle Türk ırkı ve dilinin kemâline çalışmak” olan Türk Ocağı, öncelikli olarak Türkler arasında millî şuurun kuvvetlenmesine çalışmıştır. Bu

çalışmalarda da dilin ve folklorun önemi oldukça fazladır. Türkçülük cereyanının önemli simalarından Gökalp, dili ulusçuluğa geçiş sürecinde önemli bir unsur olarak görmekte ve dil alanında kurulacak egemenliği, devletin siyasal alandaki egemenliğinin önkoşulu saymaktadır (Heyd, 1979: 136). Dil ekseninde başlayan millî kimlik inşa sürecine halk kültürüne duyulan ilgi ile birlikte folklor çalışmaları da eklenmiştir.

Kurulduğu andan itibaren Türk Ocağı mensuplarının Türk diline verdiği önem çok iyi bilinmektedir. Örneğin, Hamdullah Suphi Bey, 10 Mayıs 1949’da Türk Ocakları’nın yeniden açılışında yaptığı konuşmada Türk Ocağı’nın dil konusundaki hassasiyetini şöyle açıklamıştır:

“Türk Ocağı sade bir dil fikrini müdafâa ede gelmiştir. Karşılığı Türkçede mevcut olan başka köklerden gelmiş kelimeleri kullanmamaya daima dikkat ettik. Nizamnâmemiz yasa idi. Ocaklar’ın umûmî toplantılarına kurultay adını vermiştik... Fakat dilin zorlanması fakra, çirkinliğe, sun’iliğe götürülmesi işine muâriz idik. Bu tek kökten gelmiş kelimelerle bir ilim, sanat, siyaset ve hukuk dili vücuda getirmek imkânı hiçbir tarafta görülmedi.” (Baydar, 1968: 63).

4. “Ocak” Mecmuası ve Dil

Millet kavramının temelinde dil olduğunu belirten Ziya Gökalp’e göre millet, “dili ve kültürü ortak olan kişiler topluluğudur” (Öksüz, 1995: 145). Gökalp Selanik’te Genç Kalemler dergisinde makaleleri yayımlanmaya başladığı andan itibaren halkın anlayabileceği yalın bir dil kullanmıştır. Gökalp’in yalın bir dil kullanmasındaki amaç halk ile aydın arasındaki engeli yıkmak böylece tüm ulusu edebiyat alanına dâhil etmektir. Bu gaye uluslaşma sürecinde önemli bir adımdır. Gökalp bu fikrini en iyi özetleyen *Vatan* şiirinde Türkçenin yaratacağı birlik ortamından şöyle bahseder:

“Bugün bile bir birçok edîblerimiz

Frenkçe yazmayı sayarlar mu’ciz

Türkçe yazarlarsa lugat paralar

Avrupa taklidi şeyler karalar

Hakikî ruhumuz sâfi dilimiz

Bağırır onlara: Bize geliniz!.

Zekâmızı sanki kiralamışız

Her dilden kitaplar sıralamışız.” (Ziya Gökalp, 1914: 17-18)

Gökalp gibi Ömer Seyfettin de “Genç Kalemler”de yayımlanan ilk yazısı “Türk Sözü”nde “Türklerin biraz okumuş olanları ellerine kalemi alınca Arapça, Acemce lûgat paralamaya; Arapça, Acemce terkipler yapmaya kalkıyorlar ve bir marifet yapıyoruz zannediyorlardı” (Öksüz, 1995: 138) diyerek aydın ile halk arasındaki dil ayrılığına dikkat çekmiştir. Millî lisanın vücuda getirilmesi için *Ocak* mecmuası da yayımladığı dil yazıları ile taşradan katkı sağlamaya çalışmıştır. 1911’deki Yeni Lisan Hareketi ile birlikte daha fazla tartışılmaya başlayan dilin sadeleşmesi, dilden kelime tasfiyesi gibi konular mecmuada yer almıştır. Bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda *Ocak* mecmuasındaki dil yazılarını iki grup altında değerlendirmek mümkündür (Bozdoğan, 2006: 39):

1-Türk dilinin korunması ve geliştirilmesi üzerine çalışmalar

2-Türk dilinin sadeleşmesi üzerine tartışmalar

Ziya Gökalp ile Ömer Seyfettin'in Türk dilinin korunması hususundaki tavsiyelerinin benzerini *Ocak* mecmuasında Ahmet Necati de yapmaktadır. Necati'ye göre bu konuda ediplere büyük görev düşmektedir ki aksini yaparak Frenkçe, Arapça ve Acemce kelimelere öykünen edipler Türk diline zarar vermektedir: "Elsine-i iltisâkiyenin bedî bir örneği olan Türkçemiz, eski ediplerimizin ihmali yüzünden öyle yoksullaşmıştır ki âdeta iflas derecesine inmiş..." (Ahmet Necati, 1917: 6-7).

Gökalp, lisan hakkında görüş ve düşüncelerini "Lisânî Türkçülüğün Umdeleri" başlığı altında toplar. On bir maddeden oluşan bu esasların on birinci maddesinde Gökalp "Yeni Türkçenin bu esaslar dâhilinde bir kamusıyla bir de sarfı vücuda getirmeli..." temennisinde bulunur. Ahmet Necati ve Ahmet Nushi de *Ocak* mecmuasında ortaklaşa "Öz Dil" başlıklı bir lügatçe hazırlamaktadır. Mecmuanın birinci sayısından itibaren yayımlanmaya başlayan lügatçe 10. ve 12. sayılar haricinde 17. sayıya kadar devam etmiştir. Ahmet Necati "Lisanımız" başlıklı yazısında neden bir lügat oluşturmaya çalıştığını şöyle izah eder:

"...Araplar pek eski zamanlardan beri lisanları için fevkalade çalışıyorlar. O geçit vermez kızgın kum deryaları arasında köylerin hepsini defaatle dolaşarak "Arap"ım diyen her kabilenin âdat ve ahlâkına, mevâki-i tabiiyesine ait en adi, en lüzumsuzlarına varıncaya kadar birisini ihmal etmeksizin tekmiil lügati yazıyor ve o sayede lisanlarını genişletiyorlar. Biz ise şimdiye kadar öyle yapamadık tahaddüs eden ihtiyacımızı temin için diğer lisanlara müracaat ettik. Çünkü Türkçemizin tekmiil lügatını cami bir kitabımız yok. Bu ciheti nazar-ı dikkate alan büyüklerimizden (Kamus-ı Türkî), (Kamus-ı Osmanî) ve (Lehçe-i Osmanî) müellifleri gibi adedi mahdut zevat-ı muhtereme pek büyük himmetler yapmışlarsa da henüz ihtiyacımızla gayr-i mütenasiptir.

Bugün Anadolu'nun şehirleri, köyleri kütüb-i mezkûrede bulunmayan ve yekûnu binlere balığ olan lügatlerle dopdoludur.

Onun içindir ki (kazanda bir avuç tuzum bulunsun) düşüncesiyle âcizane oldukça muhtasar yazmaya başladığım lügat maksadı temine kâfi değilse de faydadan da hâli değildir. Şimdilik gayr-i muntazam bir hâlde derç edişim lügat derci mesele-i mühimmesinin bir an evvel ortaya atılmasıdır. Her hâlde kıymeti hüsn-i niyet derecesine geçmeyen yazılarımda görülecek olan kusurlarımın yargılanmasını okuyanlardan dilerim" (Ahmet Necati, 1917: 6-7).

Ocak mecmuasında Türk dilinin korunması ve gelişmesi için yapılan çalışmaların yanı sıra Türk dilinden tasfiyeler üzerine yazılar da yer almaktadır. Dilin zamanla yabancı unsurlardan aldığı kelimelerin tasfiyesi bu dönemde tartışılan bir konu olmuştur. Bu konuda Türk dilinden yabancı kelimelerinin tamamen tasfiyesini savunanlar ile bu konuda dikkatli davranılması gerektiğini düşünenler vardır. Örneğin Fuat Raif ve *İkdam* gazetesi çevresi bütün Arapça ve Farsça sözcüklerin dilden atılarak yerlerine Türkçe köklü kelimelerin türetilmesini savunmaktadır (Heyd, 1979: 137). Gökalp ise Türkçenin yabancı kelimelerden temizlenmesi sürecinde dikkatli davranır. Ona göre dil canlı bir varlıktır. Dilin tasfiyesinin doğal sürecinde gerçekleşmesi gerektiğine düşünen Gökalp, dile dışarıdan müdahale edilmesine karşıdır (Heyd, 1979: 139). *Ocak* mecmuasında ise bu tartışmanın tarafları Naim Nazım ile Besim Atalay'dır. Besim Atalay, Gökalp'in söylemlerinin aksine dile dışarıdan müdahale edilip yabancı sözcüklerin tasfiye edilmesini savunmuştur. Naim Nazım ise Gökalp'in söylemlerinin paralelinde dilin doğal tekâmülüne bırakılması gerektiğini dile getirmiştir: "Evet, lisanımızın tasfiyesini hep istiyoruz; fakat bu bizim yapacağımız bir iş değil. Tekâmül kanunlarına ait bir ameliyedir. Zaten bir lisan mahdut birkaç ferdin değil, bütün bir milletin malıdır; onda şahsî tasarrufa kalkışmak fuzulî bir iş olur" ([Onat], 1918: 84-85).

Naim Nazım'ı mecmuanın yazı işleri müdürü Namdar Rahmi de destekler. Besim Atalay'a hitaben yazdığı "(Lisanda Tasfiye) Münasebetiyle" makalesinde tasfiyenin Türk diline zarar vereceği hakkındaki görüşlerini izah eder:

"...ben de lisanımızın millileşmesini pek ziyade arzu edenlerdenim. Yalnız, bunun lafla veyahut bir iki ferdin istemesiyle oluvereceğine kani değilim. Bizde bu lisanî ananeyi muhafaza eden amiller

böyle ortada durdukça, dilimizi yükseltmek, işletmek için lazım gelen esaslar hazırlanmadıkça lisanımız maatteessüf istediğimiz gibi olmayacak ve yerden yere millî ve müstakil bir şekil alamayacaktır” ([Onat], 1918: 97).

Mecmuada ortaya konan görüşlerde tasfiyeye karşı çıkanları Besim Atalay “Türk Dilinin Başına Gelenler” yazısında “Türkçülüğü anlamayan sözde Türkçüler” olarak itham eder:

“İşte asıl tuhafı bunlar kendilerini Türkçü sanıyorlar. Ne ise bundan üç beş sene evvelkine göre daha ziyade alışılmış ve açılmış olan Türkçülük elbette bundan az zaman sonra iyice anlaşılacak, Türk dili de bu suretle ağır yüklerden kurtulacak” ([Atalay], 1918: 114).

Ocak mecmuasında dilin tasfiyesi hakkındaki bu tartışmalar Besim Atalay’ın ithamlarından sonra da bir süre daha devam eder. Namdar Rahmi’nin 15. sayıda Besim Atalay’a hitaben kaleme aldığı yazıda “risaleye pek yeknesaklık vermekte olan bu lisan münakaşasını uzatmamak için hürmetlerimi takdim ile sözümü kesiyorum” dedikten sonra Besim Atalay’ın daha sonra yayımladığı “Dilimiz Nasıl Yükselir” ve “Lisanda Tedahül” başlıklı yazılarına cevap verilmez. Böylece mecmuada dilin tasfiyesi üzerine tartışmalar son bulur. Gerek dilin gelişmesi gerekse de tasfiyesi üzerine kaleme alınan bu yazılarda dönemin Türkçü aydınlarının dil konusundaki hassasiyetini görmekteyiz. Dil üzerine yazılarda ağırlıklı olarak Gökalp’in fikirlerinin benimsendiği görülmektedir. I. Dünya Savaşı devam ederken gerçekleşen bu tartışmalar Millî Mücadele sonrası kurulan devletin dil politikalarının şekillenmesinde etkili olacaktır. Örneğin Cumhuriyet döneminde yabancı kelimelerin tasfiyesi “Öz Türkçe” kelimelerin inşa edilme süreci bu dönemden tevarüs eden bir arayışın yansımasıdır.

5. “Ocak” Mecmuası ve Folklor

XIX. yüzyılda başlayan millîleşme süreciyle birlikte folklor kavramı Osmanlı aydınlarının ilgi alanına “dil”, “millet”, “vatan” ve “medeniyet kavramlarıyla birlikte girmiştir (Öztürkmen, 2006: 19). Yazı dili ile konuşma dilini birleştirerek herkesin anlayabileceği bir dil oluşturmak isteyen Türkçü aydınlar aynı zamanda milletin gizli kalan değerlerini de ortaya çıkarmak istemişlerdir. Çünkü “halka doğru” ilkesi çerçevesince millî kültürün öne çıkarılması sadece dil ile sınırlı kalmaz. Bu durum Türk aydınına halkın içindeki millî kültür unsurlarını bulup çıkarması görevini yüklemiştir. Dönemin aydınına göre bunun için Anadolu’ya gidilmesi gerekmektedir. Çünkü Anadolu yıllarca ihmal edilmiş okuma-yazmanın düşük olduğu bir coğrafyadır. Büyük çoğunluğu köylerde yaşayan Anadolu’da halk saf, bozulmamış ve dış etkilere maruz kalmamıştır. Folklorun en önemli taşıyıcıları bunlardır.

Ocak mecmuası hem Türkçü dergi hem de taşra dergisi olmasından dolayı Konya folkloru araştırmalarına sayfalarında fazlasıyla yer vermiştir. *Ocak* mecmuası için gelenek-göreneklerini araştırmak sadece millet için değil milleti meydana getiren bireyler için de önemlidir. Midhat Şakir “An’anelerin Kıymet-i İçtimaiesi” yazısında an’anelerin fert üzerindeki olumlu etkilerinden ve ferdin cemiyetle olan ilişkilerini şekillendirdiğinden şöyle bahseder:

“Fert, infiradî hayatından çıkıp da içtimaî hayatına geçtiği zaman onu cemiyetin bir takım reviyet edilmesi lâzım gelen-akıdeleri sarar, bu akıdeler ne kadar adî ve bayağı bir şekilde bulunursa bulunsun içtimaî ferd üzerinde derin tesirleri vardır.

Her cemiyet efrâdında bu içtimaî mevzualara esâsata karşı görülen rabita, ecdâddan, teselsülen kendisine kadar sürüklenip gelen irsî, naklî bir rabita olup ölmüş bir mevcüdiyetin yadigârıdır. Bu suretle fert içtimaî, mensup olduğu kavmin, an’aneleri, âdetleri, kanunları içinde asırların terâkümât neticesi yoğrulur ve cemiyetin şahsiyetini iktisap eder. Cemâât da böyledir. Bu günkü içtimaî hayatta dünkü ölmüş cemiyetin ruhu vardır. Onun tesirleri mahsustur. Bu kabul, inkâr değildir.” (Midhat Şakir, 1918: 116-117).

Midhat Şakir gelenek, görenek ve âdetleri milletleri diğer milletlerden ayıran unsur olarak görür. Bu yüzden bunları “akvamin mümeyyizleri” şeklinde niteler. *Ocak* mecmuasında ise

“Konya’nın Mahsus Âdetlerinden “Şivlik”, “Artık Görülmemeye Başlamış Törelere (Hacı Karşılama)” başlıkları altında bölgenin adetlerinden ikisi tanıtılarak kayda geçirilmiş olur.

Ocak mecmuasındaki folklor çalışmalarında çocuk oyunları ve atasözleri derlemeleri üzerinde ayrıca durulmuştur. Bu iki alanda yapılan çalışmalar mecmuada oldukça fazla yer tutmaktadır. Çocuk oyunları üzerine araştırmalar dünyada 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren etnolog ve antropologların öncülüğünde başlamıştır. 19. yüzyıl sonu 20. yüzyılın başı itibarıyla yapılan bu çalışmaların temelinde “kaybolmaya yüz tutan kültürel bir yaratı olan çocuk oyunlarının dikkatlice derlenmesi ve saklanması gerektiği” düşüncesi vardır (Özdemir, 2001: 18). Çünkü çocuk oyunları millî kültürün kökenleri hakkında bilgiler vermektedir. Oyunlardaki söz varlığı ile toplum hayatı hakkında bilgi milletleşme sürecinde önemli bir unsurdur. Bu konuda Metin And şu değerlendirmeleri yapmaktadır:

“Önce oyun terimlerinin incelenmesi bizi bu sözcüklerin kökenindeki anlamlarına götürebilir, böylece oyunlardaki bu sözcükler yoluyla oyunun kendisinin eski işlevi ve toplumdaki yeri saptanabilir. Oyunların kendileri de böyle bir araştırmayla kökenindeki işlevinin saptanması bakımından ilginç sonuçlar verecektir. Sözelimi Anadolu’da yaygın olan Dokuz Taş ya da Dokurcun oyununun Kırgız Kazaklarında ve Özbeklerde fal için kullanılan bir işlevi vardı. Kumalak denilen taşlar dokuz yere ayrılarak fala bakılıyordu. Gene Anadolu’da çok yaygın olan aşık oyununun kökenine inildiğinde, Türk göçebelerinin aşık kemiği ile fal açtıklarını öğreniyoruz. Nitekim aşık kemiğinin bu işlevinin bugün Anadolu çocuk oyunları içinde bir ölçüde korunmuş olduğunu görüyoruz” (And, 1993: 147).

Ocak mecmuasındaki çocuk derlemelerinin temelinde de gelenek, görenek ve âdet derlemelerinde olduğu gibi bunların tespit edilerek kayda geçirilme ihtiyacı ön plandadır. “Millî Oyunlar” başlığı altında yayımlanan bu derlemelerde yedi tane çocuk oyunu tespit edilmiş; fakat bu oyunlardan sadece altı tanesinin ismi belirtilmiştir. Bunlar; “Ev Bulamadım Çıra İle, Kibrit İle”, “Dar Sokakta Pabucum Kaldı”, “Elle Kozağı”, “Eşim Eşim”, “İğne Düştü Şuraya”, “İnce Minare”dir. Adı belirtilmeyen yedinci oyun erkek çocukları tarafından sekiz on kişi ile oynanmaktadır. “Sivas’ın Zara ilçesinde ‘Çıtma Pabuç’ adıyla bilinmekte ve kız çocukları tarafından oynanmaktadır” (Bozdoğan, 2006: 132).Oyunlarda millî kültüre ait unsurların tespiti yapılırken diğer taraftan oyunun çocuğa katkıları hakkında da kanaatler dile getirilir. Örneğin; derlemeci H. Ragıp “Elle Kozağı” oyunuyla ilgili şu tespitte bulunur: “Bu oyun çocuklarda bilhassa nişancılık hevesi uyandırır ve dikkat kuvvetini tenmiye, vücuda sürat ve çeviklik bahşeder” (H. Ragıp, 1917: 31-32).

Çocuk oyunları gibi atasözleri de insanın ait olduğu kültürel kimliğin bir taşıyıcısı olarak folklor sahasında önem arz etmektedir. Öyle ki “folk-lore” terimini Osmanlı Türkçesine aktarıldığında ortaya çıkan “hikmet-i avam” tabirinin Osmanlı kültüründe var olan “durub-ı emsal” yani atasözü anlamında kullanılmaktadır (Öztürkmen, 2006: 28). Dönemin aydınlarından olan ve 1911’de *Peyam* gazetesi edebî ilavelerinde “Folklor” başlığı altında seri makaleler yayımlayan Rıza Tevfik atasözleri üzerinde hassasiyetle durur. Ona göre atasözleri, bir milleti tanımada o millet hakkında yazılan tarihi kaynaklardan daha kapsamlı ve değerlidir:

“Bu durub-ı emsâlin tahkikini kendine iş güc edinen meraklılar Avrupa’da nadir değildir; bu merak erbabı filologların bir kısmını, bir sınıfı mahsusunu teşkil ederler. Yani bu bir meslektir. Hem de bir milletin mizacına, ahlakına, nusûs-ı âmâline hakkıyla muttalî olabilmek için –filolojinin bu kısmı- en emin bir vasıta. Tarih gibi ekseriya meddah, bazen garazkâr, çok defa gafil veyahut yalancı, nadiren pervâsız hak-gû ve merd bir şahid-i nâkil değildir. Bir sözün işaret-i edâ ve delâlet-i mânâsıyla bir adamın samimi vicdanına infâz-ı nazar edebilen ve en gizli niyetleri keşfeyleyen, mizacı uryan gören fatûn müstantiklere ve psikologlara benzer. Aynı şemâil-i seciye müteallik iki darb-ı meseli karşılaştırarak, aynı milletin ahlakında ve binaenaleyh mizâcında hâsıl olan tagayyürâtı görür ve görmek de meslek erbabı için güç değildir” (Akt. Ünal, 2009: 62-63).

Avrupa’daki araştırmalar gibi *Ocak* mecmuası da atasözü derlemelerini kendine iş gücü edinir. Kültür birliğinin sağlanmasında ve muhafazasında önem arz eden atasözleri mecmuaya yayımlanır. “Ata Öğütleri” başlığıyla Ahmet Nushi tarafından yapılan derlemeler, 7. sayıdan itibaren “Atalar Sözü” başlığı altında Ahmet Necati ile birlikte neşredilir. (4. sayıda 28, 7. sayıda 20, 8. sayıda 19, 9. sayıda 20, 10. sayıda 16, 11. sayıda 19 olmak üzere toplamda 122 atasözü tespit edilir.)

Ocak mecmuasını dönemin diğer Türk Ocağı dergilerinden ayıran özelliği ise özel sayı çıkararak tek dergi olmasıdır (Bozdoğan, 2006: 42). 31 Mart 1918 tarihli 14. sayısını “Nüsha-i Fevkalade” olarak çıkararak *Ocak* mecmuası, okuyucuya şöyle takdim edilmiştir:

“Ergenekon bayramı şerefine çıkarılan bu fevkalade nüshamız, millî irfanımızın büyük hâmisî, gençliğin şefik ve kerim atası azimkâr valimiz, Muammer Beyefendi Hazretlerine nâçiz bir takdime-i hürmettir” ([İsimsiz], 1918: 105).

“Ergenekon” özel sayısının yayımlandığı 1918 yılı I. Dünya Savaşı’nın tüm şiddetiyle devam ettiği bir dönemdir. Bu süreçte *Ocak* mecmuasının bir sayısını Türklüğün kurtuluşunu temsil eden Ergenekon’a ayırması üzerinde durulması gereken bir konudur. Osmanlı aydınları için “Türk” kavramı iki temel anlama sahiptir. Birincisi etnik bir anlam taşırken, ikincisi tahkir ve tezyif edici bir anlam taşımaktadır (Lewis, 2001: 451). Fakat 19. yüzyılın sonundan itibaren kavrama yüklenen anlam milliyetçilik akımının etkisiyle dönüşüme uğrar. Özellikle, 1908 sonrası İttihat ve Terakki Fırkası’nın iktidara gelmesi ve yaşanan Balkan Savaşları Türkçülük akımının güçlenmesine sebep olmuştur. Bu dönemde “güçlenen Türkçülük akımı, köken arayışı ile birlikte Türk mitolojisinden aldığı bazı motiflerin çağdaş dünyada yeniden canlanmasını sağlamıştır” (Çelik, 2021: 185). Bu yönelim ve canlandırma gayretleri millî kimliğin oluşum sürecidir. “Türk uluslaşmasında bu süreç, Türkistan, Turan, Anayurt, Altay, Tanrı Dağları, Orhun, Bozkurt ve Ergenekon gibi semboller etrafında gelişti” (Oğuz, 2010: 40).

Ayrıca “Ergenekon” hem Türklüğün kadim millî bayramı olan Nevruz’u hem de *Ocak* mecmuasının yayımlandığı savaş ortamında zafere olan inancı temsil etmektedir. Kapağında Ergenekon’dan çıkışı temsil eden gravürlerin⁵ yer aldığı “Nüsha-i Fevkalade”de ilk yazı Ergenekon’u anlatan Süleyman Necati’ye aittir. Necati bu yazısında halkın millî heyecanlara ihtiyaç duyduğundan, bunun eksikliğini gidermek için Anadolu’da hâlâ izleri de bulunan Ergenekon’un bayram olarak kutlanılmasını ister (Süleyman Necati, 1918: 105-107). Süleyman Necati’nin bu yazısı, Ergenekon’un bir efsaneden ibaret olduğu ve millî bayram olarak kutlanamayacağını iddia eden *Sabah* gazetesine karşı bir tepkidir (Aydın, 2008: 84). *Türk Sözü* gazetesi Konya’da gerçekleşen Ergenekon bayramı kutlamalarından ve Konya Türk Ocağı’nın kutlamalardaki önderliğinden şöyle bahseder:

“Dünkü Cuma günü Konya, Türklüğün pek eski bir gününü muhteşem bir ihtifal ile yaşadı. Daha sabahleyin vusta saat onda halk, bu büyük millî bayramı kutlamak için Alaaddin Tepesi’ne koşuyor, insan kitlelerinden tepe adeta görünmüyordu. Zevallî saat bir buçuğa doğru, erkân-ı vilâyet, ümera-i askeriye, bil-umum mekatib talebe ve talebatı ihtifal merasim mahallini teşrif ettiler. Saat iki buçukta merasime ibtidar edildi. İhtifali tertip eden Konya Türk Ocağı Heyet-i İdaresi namına Başbuğ Ahmet Necati Bey tarafından bir nutuk irad ve bu günün kutsiyeti tebcil edildikten sonra millî kıyafeti hamil bir heyet tarafından ‘Ergenekon’ bestesi pek ahenktar bir surette teganni edildi. Müteakiben Sultanî, Dârü’l-Muallimîn, merkez inas ve Şehit Muhtar Bey talebe ve talibelerinden bazıları tarafından nutuklar ve şiirler okundu. Badehu heyet-i idareden Edip Raşit Bey belîğ bir hitabe verdi ve kalkan oyunları ve Sultanî talebeleri tarafından terbiyevî jimnastikler yapılarak millî çalgının ve sanayi bandosunun terennümleri arasından buradaki merasime hitam verildi. Heyetler, mektepler ve ahali, Alâeddin Tepesi’nden avdetle Hükümet Meydanına gelindi ve İttihat ve Terakki Kulübünde Türk Ocağı ziyaret olundu. Burada Türk Ocağı Kâtib-i Umumisi Mithat Şakir Bey bugünün

⁵ Bknz. Ek-1.

büyükliğünden ve bu gibi ananevî günlerin içtima hayatlarındaki tesirat-ı milliyesinden veciz ve samimi bir lisanla bahsetti ve genç hatip, zairiyete Ocağın teşekkürlerini arz ile nutkuna hitam vererek kürsüyü istikbalin vatan yavrularına terk etti. Müteakiben İttihat ve Terakki inas kısmı talebelerinden birkaç hanım tarafından şiirler ve nutuklar okunarak alkışlandı” (Aydın, 2008: 77).

Ergenekon bayramı kutlamalarında konuşma yapan Edip Raşit’in *Ocak* mecmuasında da “Ergenekon” şiiri yayımlanır:

“Bu gün demir dağı delen bozkurdun
Türk iline han olduğu bir gündür;
Bugün bize yol gösteren o kurdun
Kafasının altınlanıp bayrağa
Sokulduğu bir gündür.”

Birleştirdi beş ulusu Oğuz Han,
Devlet kurdu Asya’da o Hakan
O cihangir Atillalar, Cengizler
Bu milleti yükseltmeği kurdular
Yurtlarına altın taht kurdular
Doğruluğa uzanan her mızrağa
Ellerini vurdular.” (Edip Raşit, 1918: 114)

“Ergenekon” dönemin popüler şiir başlıklarındadır. Ziya Gökalp’in “Ergenekon” (1914) adlı şiiri, Ömer Seyfettin’in “Ergenekon’dan Çıkış, Yeni Gün” (1914) şiirleri bu hususta dönemin ruhunu yansıtmaları bakımından önemlidir. Ergenekon ve bozkurt imgesi Türk milliyetçiliğinin sembollerinden birine dönüşerek Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Öyle ki “Ulu önder Atatürk, 1. Emisyon grubu banknotlar arasında 5 ile 10 liralık kâğıt paralara Bozkurt resmini bastırılmıştır. Ayrıca İstanbul Darülfünunu’nda (Üniversitesi) 1924 yılında kurulan Türkiyat Enstitüsü’nün amblemi de meşale tutan Bozkurt olmuştur” (Özkan, 2009: 265).

Uluslaşma sürecinin ilk adımlarının atıldığı bu dönemde *Ocak* mecmuasının çıkarmış olduğu bu özel sayı, ulusal kimliğin ifadesi hususunda önemlidir. Avrupa’da olduğu gibi Türkiye’de de milliyetçilik insanları köken arayışına yönlendirmiştir. Aslı köklerinin Türkistan coğrafyasında arayan Türk aydınlar hem mitoloji alanında araştırmalar yapmış hem de mitolojik öğeleri sanata çevirmişleridir. Mitolojinin sanata çevrilmesi konusunda Ziya Gökalp dönemin sanatçılarına rol model olmuştur.

“Tanzimat’tan sonra eski medeniyet sisteminin dayandığı inanç, kıymet ve müesseselerin çökmesi karşısında, Türk aydınlarının da aynı ihtiyaçla hareket ederek toplumun isteklerine veya kendi ruhi temayüllerine uygun fikirler ve semboller aradıkları görülür. Bunlardan bazıları, Batı medeniyetinin muhtelif devirlerine ait örnekleri benimsemişler, bazıları Ziya Gökalp’te olduğu gibi İslamlıktan önceki Türk dinine ve şamanizme gitmişler, daha başkaları ise en iptidaî inançları ve mitleri yeniden diriltmeye çalışmışlardır” (Kaplan, 1999: 50).

Gökalp şiirlerinde Bozkurt, Ergenekon, Oğuz Han, Turan, Kızıl Elma gibi sembollerden faydalanarak kolektif bir mit meydana getirmiştir (Kaplan, 1999: 69). Gökalp’in bu teşebbüsleri Türk kültürel kodlarından Türk millî kimliğinin inşasını gerçekleştirmektir. *Ocak* mecmuası da bu özel sayısı ile Gökalp’in başlattığı millî kimlik inşa sürecine taşradan katkıda bulunmuştur. Ayrıca ümmet kimliğinden millî kimliğe geçiş isteği artık Anadolu’da da yayılmakta ve yüksek sesle dile getirilmektedir.

SONUÇ

Osmanlı için 19. yüzyılda başlayan Batılılaşma süreci beraberinde yeni kimlik oluşturma gereksinimini doğurmuştur. Özellikle II. Meşrutiyet’in ilanı sonrası siyasi ve toplumsal alanda yaşanan değişimlerle çok partili hayatın başlaması ve basın alanında sansürün kalkması yeni kimlik üzerine tartışmaların önünü açmıştır. Bu tartışmalarda Batıcılık, İslamcılık ve Türkçülük gibi dönemin popüler fikir cereyanları kendi tahlil ve tespitlerini yaparak arzu ettikleri kimliğin çerçevesini çizmişlerdir. Dönemin Batıcı, İslamcı ve Türkçü aydınları vasıtasıyla gerçekleştirilen bu değerlendirmelerde Bâbîâli hem siyaset hem de basın alanında önemli bir merkez olmuştur.

II. Meşrutiyet’in ilanından sonra Balkan Savaşları’nın yarattığı sarsıntı ve gayrimüslim unsurlar ile Türk olmayan Müslümanların ülke aleyhine tutumları fikir cereyanları arasında Türkçülüğü ayrı bir konuma taşımıştır. Başlangıçta Osmanlıcılık ve İslamcılık fikirlerini benimseyen İttihat ve Terakki Fırkası da yaşanan gelişmeler sonucunda Türkçülüğü kendine rehber edinmiştir. İttihat ve Terakki Fırkası’nın 23 Ocak 1913’te iktidarı tamamen ele almasıyla Türkçülük hem siyasi hem de kültürel alanda kendine daha fazla yer bulma imkânı yakalamıştır. Nitekim 1908 sonrasındaki *Bilgi Mecmuası*, *Genç Kalemler*, *Halka Doğru*, *Türk Sözü*, *Millî Tetebbûlar*, *Yeni Mecmua* gibi Türkçü yayınlar döneminin önemli yazarlarını çevresinde toplamıştır. Tabii ki bu mecmuaların ön plana çıkmasında dönemin Türkçü dernekleri; Türk Derneği, Türk Bilgi Derneği, Türk Yurdu Cemiyeti ve Türk Ocağı gibi kuruluşların önemi de ziyadesiyle fazladır.

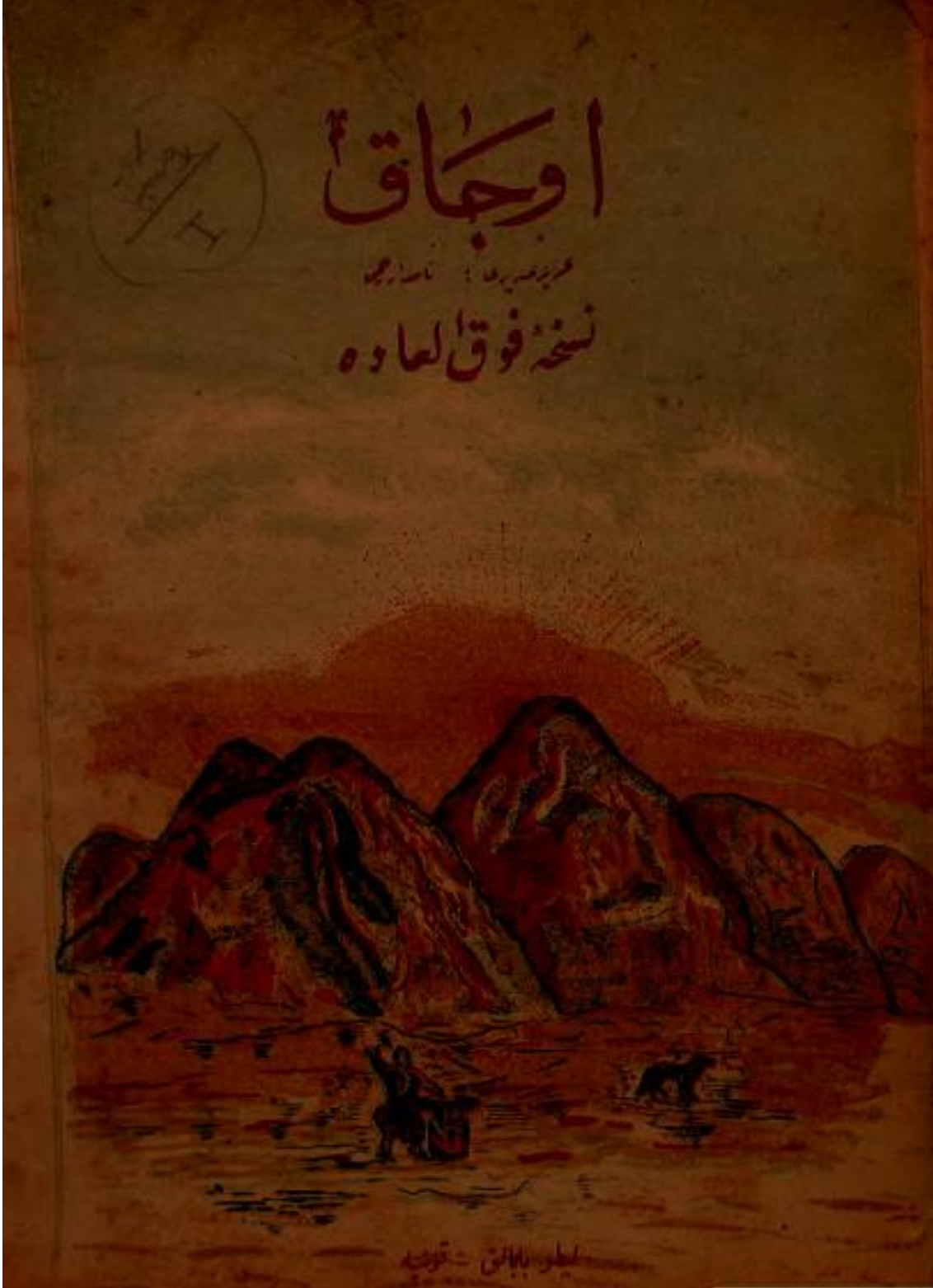
1912’de kurulan Türk Ocağı kuruluşundan bir süre sonra Anadolu’da da şubeler açarak teşkilatlanmıştır. Açılan bu şubeler ile Türkçülük, hem Anadolu sathında daha fazla yayılma imkânı bulmuş hem de şubelerin çıkarmış olduğu mecmualar sayesinde kültürel bir mahfil oluşturmuştur. Türk Ocağı’nın taşrada çıkarmış olduğu mecmualardan biri de *Ocak* mecmuasıdır. Konya Türk Ocağı şubesinin yayımlamış olduğu mecmua Konya’nın ileri gelen yazarlarını bünyesinde barındırmakla birlikte dil ve folklor alanında yaptığı çalışmalarla ön plana çıkmıştır.

Ocak mecmuasının dil alanındaki yazılarında Türk dilinin korunup gelişmesi ve sadeleşmesi meseleleri üzerinde durulur. Genellikle Gökalp’in dil hakkındaki görüşlerinin benimsendiği yazılarda millî bir kimlik yaratılabilmesi için öncelikle dil üzerinde egemenliğin kurulması gerektiği fikri dile getirilir. Bu nedenle de aydın ile halk arasında üslup farkının ortadan kaldırılması ve herkesin anlayabildiği ortak bir dile olan ihtiyaç vurgulanır.

Folklor üzerine kaleme alınan araştırmalarda öncelik toplumun sahip olduğu kültürel unsurların belirlenmesidir. Çünkü dönemin aydınlarına göre halk Türklüğü muhafaza edip gelecek nesillere aktaran bir kaynak olarak görülmüştür. Bu sebeple mecmuada Konya’nın sahip olduğu gelenek, görenek ve adetleri derlenmiştir. Aynı zamanda bu dönemde filolojinin bir yan alanı olarak görülen atasözlerinde yine halkın muhafaza ettiği arkaik kelimeler aranır. *Ocak* mecmuası da bu nedenle sayfalarında atasözü derlemelerine yer vermiştir. Gerçekleştirilen bu çalışmaların temelinde folklor ile milliyetçilik arasında kurulan bağın etkisi vardır.

Ocak mecmuasının dil ve folklor alanında gerçekleştirmiş olduğu bu çalışmalarda millî bir kültür yaratma gayreti vardır. Çünkü *Ocak* mecmuasının yayımlandığı 1917-1918 dönemi Osmanlı’nın fiilen nihayete ermeğe başladığı bir zamandır. Bu süreçte *Ocak* mecmuası “Ergenekon” özel sayısı gibi faaliyetlerle hem halka umut aşulamakta hem de ümmetten millete geçişin haberini vermektedir. Ayrıca *Ocak* mecmuası dil ve folklor temelli içeriği ile Cumhuriyet’in ilanından sonra kurulan Halkevi dergilerinin ilk nüvesi olma özelliğine sahiptir.

EK-1

KAYNAKÇA

- [Atalay], Besim (1918). “Türk Dilinin Başına Gelenler”, *Ocak*, S.14, s.113-114.
- [Onat], Naim Hazım (1918). “(Lisanda Tasfiye) Münasebetiyle”, *Ocak*, S.12, s.97.
- Ahmet Necati (1917). “Lisanımız”, *Ocak*, S.1, s.6-7.
- Ahmet Necati (1917). “Maksat ve Meslek”, *Ocak*, S.1, s.1.
- Akan, Aysun; Kocabaşoğlu, Uygur (2019). *Mütareke ve Milli Mücadele Basını: Direniş ile Teslimiyetin Sözcüleri ve “Mahşer”in 100 Atlısı*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akifoğlu, Mazhar (1942). “İdealist Ziya Gökalp”, *Türk Yurdu*, S. 5-6, s.183-185.
- Akşin, Sina (1998). “Siyasal Tarih (1908-1923)”, *Çağdaş Türkiye (1908-1980)*, İstanbul: Cem Yayınları.
- Akşin, Sina (1998). *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Akyüz, Kenan (1986). “Türk Ocakları”, *Belleten*, S.196, s.201-228.
- And, Metin (1993). “Kültürler Kavşağında Oyun ve Oyun Nesnelерinin Tarihi”, *Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Arabacı, Caner; Ayhan, Bünyamin; Demirsoy, Adem; Aydın, Hakan (2009). *Konya Basın Tarihi*, Konya: Palet Yayınları.
- Atalay, Ahmet Necati (1948). “Jübile”, *Konya*, S. 113, s.12-13.
- Aydın, Hakan (2008). *İttihat ve Terakki Mekteplerinin Yapısal Özellikleri Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Baydar, Mustafa (1968). *Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları*, İstanbul: Mentş Kitabevi
- Bodur, Neslihan (2016). “Ufk-ı Âtî Mecmuası Üzerinde Bir İnceleme”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S. 4, s.159-171.
- Bozdoğan, Ahmet (2006). *Türk Ocağının Taşra Dergileri*, Ankara: Türk Ocakları Ankara Şubesi.
- Çelik, Adil (2021). “Türk Romantizmi ve Bir Uygulama Alanı Olarak Türk Mitolojisi (1908-1923)”, *VIII. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara: Kesit Yayınları.
- Doğan, Mehmet (1977). “Basın”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.1, s.314-335.
- Duru, Kâzım Nami (1955). “Türk Ocakları’nın Yarını”, *Türk Yurdu*, S.244, s.838-840.
- Edip Raşit (1918). “Ergenekon”, *Ocak*, S.14, s.114-115.
- Gürsoy, Ülkü (2008). “II. Meşrutiyet Dönemi Dergileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Doğu-Batı Dergisi*, S.46, s.207-221.
- H. Ragıp (1917). “Elle Kozağı”, *Ocak*, S.4, s.31-32.
- Heyd, Uriel (1979). *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (1999). *Şiir Tahlilleri 2 (Cumhuriyet Devri Türk Şiiri)*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karatay, N. Rahmi (1954). *Geçti Bor’un Pazarı*, Ankara.

- Karpat, Kemal (1963). “The Peoples’s Houses In Turkey Establishment And Growth”, *The Middle East Journal*, S. 17, s.55-67.
- Karpat, Kemal (2008). “İttihad ve Terakki Cemiyeti 31 Mart 1909 Ayrım Noktası ve Cumhuriyet’e Mirası”, *Doğu-Batı Dergisi*, S.46, s.25-33.
- Lewis, Bernard (2011). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara: Arkadaş Yay.
- Midhat Şakir (1918). “An’anelerin Kıymet-i İçtimaiyesi”, *Ocak*, S.14, s.116-117.
- Oğuz, M. Öcal, (2010).“Türkiye’de Mit ve Masal Çalışmaları veya Bir Olumsuzlama ve Tektipleştirme Öyküsü”, *Millî Folklor*, S. 8, s.36-45.
- Oktay, Ahmet (2001). “Dergicilik Ruhü”, *Kitaplık*, S.50, s.172.
- Okyar, A. Fethi (1980). *Üç Devirde Bir Adam*, haz. Cemal Kuntay, İstanbul: Tercüman Yayınları.
- Öksüz, Yusuf Ziya (1995). *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Önder, Mehmet (1949). *Konya Matbuatı Tarihi Matbaalar-Gazeteler-Dergiler-Muharrirler-Kitaplar*, Konya: Konya Halkevi Yayını.
- Özcan, Mustafa; Koçer, Gizem; Küçük, Sena (2016). *Genç Kalemler'in Makes-i Efkârı Bir Dergi -Ufk-ı Âtî-*, Konya: Palet Yayınları.
- Özcan, Mustafa; Koçer, Gizem; Küçük, Sena (2016). *II. Meşrutiyet Konya'sında Bir Dergi -Şahâb-*, Konya: Palet Yayınları.
- Özdemir, Nebi (2001). “Prof. Dr. Şükrü Elçin ve Türk Çocuk Oyunları Araştırmaları”, *Millî Folklor*, S. 52, s.17-23.
- Özkan, İsa (2009). “Ergenekon Destanı Hakkında”, *Türk Yurdu Dergisi*, C. 29, S. 265, s. 43-47.
- Öztürkmen, Arzu (2006). *Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Polat, N. Hikmet (2002). “Türkiye’de Yerel Basının Gelişimine Kısa Bir Bakış”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 12, s. 7-25.
- Polat, N. Hikmet (2011). “II. Meşrutiyet Devrinde Türkçü Yayın Organları”, *Türk Yurdu*, S.284, s.52-82.
- Polat, N. Hikmet (2020). “Yeni Lisan’da Divan Edebiyatı Eleştirisi”, *Türk Dili Dergisi*, S.821, s.18-29.
- Sarıнай, Yusuf (1994). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihî Gelişimi ve Türk Ocakları*, İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Süleyman Necati (1918). “Ergenekon”, *Ocak*, S.14, s. 105-107.
- Toprak, Zafer (1984). “Fikir Dergiciliğinin Yüzyılı”, *Dergiler ve Ansiklopediler (1849-1984)*, İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Tunaya, T. Zafer (2000). *Türkiye’de Siyasal Partiler III*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Turgut, Pembe (2010). *Konya “Türk Sözü” Gazetesi (1917–1918)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.

Ünal, Sacit (2009). *Rıza Tevfik ve Halk Bilimine Katkıları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sakarya.

Ziya Gökalp (1914), *Kızıl Elma*, İstanbul: Hayriye Matbaası.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisi bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.